

UCHWAŁA Nr XXXI/193/2010

RADY GMINY CHYNÓW

z dnia 27 stycznia 2010 r.

w sprawie przyjęcia gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2010 – 2012.

Na podstawie art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1586, ze zm.) po uzyskaniu uzgodnienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Chynów na lata 2010 - 2012, w brzmieniu stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Chynów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dnia od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący Rady Gminy:
Jan Stankiewicz

Załącznik nr 1
do uchwały nr XXXI/193/2010
Rady Gminy Chynów
z dnia 27 stycznia 2010r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2009 - 2012

1. Wstęp

Dziedzictwem kulturowym nazywamy dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, a jednocześnie to dorobek naszych czasów. Najczęściej kojarzymy dziedzictwo kulturowe z architekturą i sztuką oraz archeologią. Jednak do spuścizny po przodkach należą dawne formy uprawy roli, sposoby produkcji wyrobów charakterystycznych dla danego regionu, a także rozmaite przejawy życia i rozwoju społeczności, co stanowi całość naszej kultury. Należy zatem pamiętać o bogactwie nieodnawialnych źródeł informacji o życiu i działalności przodków oraz o konieczności zachowania tych źródeł dla przyszłych pokoleń. Wzrasta świadomość potrzeby ochrony zabytków wśród mieszkańców naszej gminy. Dbłość o należyty stan i atrakcyjny wygląd obiektów zabytkowych stała się naszym obywatelskim obowiązkiem.

Rewitalizacja poszczególnych obiektów stanowi szansę na ich uratowanie. Stworzenie programu opieki nad zabytkami jest koniecznością przewidzianą ustawą oraz zapotrzebowaniem społecznym. Stanowi także istotny czynnik w upowszechnianiu wiedzy i pomocy skierowanej do właścicieli zabytków w dbaniu o ich dobrą kondycję.

Gmina nie stanie się atrakcyjna dla turystów, jeżeli jej zabytki będą zaniedbane, bądź niewłaściwie promowane czy eksponowane. To niepowtarzalny urok zadbanych domów, miejsc pamięci narodowej oraz walory klimatyczne stanowią osobliwy charakter tego miejsca.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Chynów na lata 2009 -2013 jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie (Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Chynów, Uwarunkowania Rozwoju. Kierunki Zagospodarowania Przestrzennego Gminy). Wyżej wymienione dokumenty określają politykę administracyjną w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, a także upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami jest podstawą współpracy między samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Taka współpraca, rozwijana w kolejnych latach, powinna

przynieść, nie tylko lokalnej społeczności wymierne korzyści, a najistotniejsza z nich, to zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminy zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz.U. Nr 16, poz. 95) w zakresie zadań własnych realizują sprawy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7 ust 1 pkt 9). Obowiązek sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami nakłada na gminę art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003r. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami). Ustawa reguluje zasady ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, definiuje pojęcie zabytku, określa formy ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków (w tym administracji rządowej i samorządowej), formy finansowania opieki nad zabytkami i ich ewidencjonowania i inne.

2.1. Cele programu w świetle ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Chynów na lata 2009 - 2013 zgodnie z przytoczoną powyżej ustawą ma na celu:

- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, dziejami i zabytkami gminy Chynów, w tym z wykazem obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Mazowieckiego oraz wykazem obiektów typowanych do wpisu w tym rejestrze jak również z wykazem Gminnej Ewidencji Zabytków,
- zapoznanie z uwarunkowaniami prawnymi dotyczącymi ochrony i opieki nad zabytkami,
- rozpoznanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do powstrzymania procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania,
- podejmowanie działań w zakresie stałego podnoszenia świadomości społecznej o wartościach duchowych i materialnych otaczających nas krajobrazów i konieczności większej troski każdego o ich ochronę, należyte kształtowanie i pielęgnację,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,
- współpraca z właścicielami zabytków dla zapewnienia im właściwej opieki, wskazywanie potencjalnych źródeł pozyskiwania środków na realizację zadań renowacyjnych, remontowych oraz dotyczących rewitalizacji obiektów zabytkowych,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

3.1. Definicje podstawowych pojęć z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje pojęcie zabytku, wprowadza pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami.

Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym. Ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytki pogrupowano w trzech kategoriach jako zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne. W myśl ustawy ochronie i opiece podlegają (bez względu na stan zachowania):

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznej dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539, z 1998r. Nr 106, poz. 668 z 2001r. Nr 129, poz. 1440 oraz z 2002r. Nr 113, poz. 984),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto „Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”, (art. 6.2 ustawy). Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkami (art. 5 ustawy) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

3.2. Uwarunkowania prawne

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP).

W myśl ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z dnia 17 września 2003r. art. 7) formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Zabytki znajdujące się na terenie województwa wpisuje do rejestru zabytków Wojewódzki Konserwator Zabytków. Wpisu do rejestru można dokonać z urzędu, bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomości lub wieczystego użytkownika gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

Do rejestru można również wpisać otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwę geograficzną, historyczną lub tradycyjną tego obiektu. Podobna procedura dotyczy zabytków ruchomych, Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzi także Wojewódzki Konserwator Zabytków. Sposób rejestracji zabytków reguluje w/w ustawa oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.(Dz.U. z 2004r., Nr 124, poz. 1305).

Na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy, przedstawiający szczególną wartość, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, taki wniosek może złożyć po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków.

Rada Gminy, w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zabezpieczenia wyróżniających się krajobrazowo terenów z obiektami nieruchomymi charakterystycznymi dla danej miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. W uchwale winny się znaleźć: nazwa parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia.

Po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, wójt sporządza plan ochrony parku kulturowego, a następnie ów plan zatwierdza rada gminy.

Inną formą ochrony obiektów i obszarów zabytkowych są postanowienia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, którego projekt konsultowany jest z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jednak zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2003r., Nr 80, poz. 717) większość planów miejscowych utraciła w 2004 roku moc prawną.

Realizacja zadań w dziedzinie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Reguluje te kwestię art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001r., Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami), dokument określa zadania własne gminy: „zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad nimi”.

Kolejnym dokumentem planistycznym w gminie jest Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, które wykonuje się obligatoryjnie dla całości gminy, lecz nie jest powszechnie obowiązującym przepisem gminnym (art. 6 ust. 7), a jedynie wewnętrznym zobowiązaniem władz gminy, czyli tzw. aktem kierownictwa wewnętrznego.

Zgodnie z ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym priorytetem studium jest określenie polityki przestrzennej gminy (art. 6 ust. 1) ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z przepisów szczegółowych odnośnie występowania obiektów i terenów chronionych.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego powinien zawierać ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- parków kulturowych.

W myśl ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami każda gmina prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków, która stanowi podstawę do sporządzenia Programu Opieki nad Zabytkami. Ewidencja ta jest prowadzona jako zbiór kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych Wojewódzką Ewi-

dencją Zabytków (art. 21 i 22, Dz.U. z 2003r. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami). Sam wpis zabytków nieruchomości do Gminnej Ewidencji Zabytków nie przesądza o formie ich ochrony, jednak obok zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, stanowi przesłankę do objęcia tych zabytków ochroną w formie zapisu w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Gminna Ewidencja Zabytków w Chynowiu stanowiła podstawę do sporządzenia niniejszego programu.

Inne bardzo istotne uregulowania prawne w kwestii ochrony zabytków znajdziemy w następujących dokumentach:

- Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. dotyczy prawa budowlanego (tekst jednolity Dz.U. z 2006r. Nr 156, poz. 1118 z późniejszymi zmianami).
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. dotyczy ochrony środowiska (tekst jednolity Dz.U. 2008r. Nr 25, poz. 150) i ustawa z dnia 6 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 92, poz. 880).
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. dotyczy gospodarki nieruchomościami (tekst jednolity Dz.U. z 2004r. Nr 261, poz. 2603 z późniejszymi zmianami).
- Ustawa z dnia 25 października 1991r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz.U. z 2001r. Nr 13, poz. 123).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. z 2003r. Nr 96, poz. 873 z późniejszymi zmianami).

Ochronę zabytków znajdujących w bibliotekach i muzeach regulują akty prawne:

- Ustawa z dnia 21 listopada 1996r. o muzeach (Dz.U. z 1997r. Nr 5, poz. 24 z późniejszymi zmianami).
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539 z późniejszymi zmianami).
- Ustawa z dnia 14 lipca 1983r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz.U. z 2006r. Nr 97, poz. 673 z późniejszymi zmianami).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Narodowa Strategia Kultury na lata 2004 - 2013 przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004r. oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 -2020 stanowi rządowy dokument tworzący ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w dziedzinie kultury, a w szczególności dla wspólnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach gospodarki rynkowej, a także zbieżnej z interesami Polski i Unii Europejskiej.

Podstawowym celem strategii jest działanie na rzecz równomiernego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce. Przyjęto następujące priorytety:

- 1) Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe, celem poprawy stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja tych zadań umożliwi zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.
- 2) Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Dokumentem, który służy do wdrożenia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w kwestii materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Program ten jest zgodny z Narodowym Planem Rozwoju (Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004r.) z Narodowym Planem Rozwoju, Dz.U. Nr 116, poz. 1206 oraz założeniami do krajowego programu ochrony zabytków. Podstawą do realizacji Narodowego Programu Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” jest uznanie obszaru dziedzictwa jako wykładnię rozwoju i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności i promowania regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

W Narodowym Programie Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” wyznaczone zostały strategiczne cele polityki państwa w dziedzinie ochrony zabytków:

- Przygotowanie skutecznego systemu prawno - finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- Podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji o tematyce dziedzictwa kulturowego;

- Poszukiwanie narzędzi wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- Ograniczenia w dowolnym opiniowaniu konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za postępowanie niezgodne z prawem;
- Intensyfikacja ochrony i promowania dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem kompleksowej poprawy stanu zabytków nieruchomych.

4.2. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020

Zamierzeniem strategicznym „Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020” jest promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego. Celem działań promocyjnych jest budowanie trwałego i stabilnego wizerunku Mazowsza, jako obszaru o dużym potencjale rozwojowym, którego dynamiczny rozwój oparty jest na wysokich walorach kulturowych, przyrodniczych oraz krajobrazowych. Promocja regionu powinna być ekspozycją jego mocnych stron, tj.: bogate dziedzictwo kulturowe regionu (zachowana i utrwalona spuścizna materialna i niematerialna) oraz zróżnicowanie kulturowe i obyczajowe poszczególnych podregionów, istnienie cennych terenów dolin rzecznych, kompleksów leśnych oraz obszarów ujętych w Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000. Wymiernym efektem prowadzonej promocji będzie nie tylko rozwój funkcji turystycznych i przyciągnięcie turystów, ale także aktywizacja obszarów wiejskich, dla których jedną z szans rozwoju jest rozwój agroturystyki oraz innych form turystyki. W tym celu podjęte będą następujące działania:

- wzmocnienie dotychczasowych kierunków działań samorządu, propagujących zasoby dziedzictwa kulturowego oraz rozwój kultury w regionie;
- rewitalizacja zespołów zabytkowych i wykorzystanie ich do rozwoju funkcji turystycznych;
- wsparcie tworzenia lokalnych parków kulturowo - historycznych wokół istniejących zabytków architektury umożliwiających rozwój funkcji turystycznych;
- rozwój sieci szlaków turystycznych w obrębie województwa mazowieckiego, w tym sieci dróg o znaczeniu turystycznym, szlaków i ścieżek rowerowych oraz włączenie ich do sieci;
- w sąsiednich województwach,

Główne zamierzenia strategiczne dotyczące turystyki i kultury:

- wykreowanie pasm turystyczno-kulturowych na rzecz rozwoju usług turystyczno-rekreacyjnych (w tym zwłaszcza w oparciu o unikalne walory najważniejszych ciągów ekologicznych, takich jak dolina Wisły), przy jednoczesnym upowszechnianiu wiedzy o historii regionu i jego bogactwach;
- rozbudowanie zaplecza turystycznego (m.in. hoteli, pensjonatów, schronisk młodzieżowych);
- promowanie turystyki i sportów wodnych poprzez wyznaczenie i utrzymanie szlaków wodnych, rozwój żeglugi rzecznej oraz zaplecza towarzyszącego np. porty, przystanie, stacje, ośrodki turystyki wodnej; rozwijanie zintegrowanego systemu promocji i informacji turystycznej;
- utworzenie we współpracy z samorządami lokalnymi, regionalnej sieci obsługi ruchu turystycznego;
- dostarczającej autoryzowanej oferty turystyczno - wypoczynkowej dla różnych segmentów rynku turystyki i wypoczynku w regionie;
- tworzenie dogodnych warunków do rozwoju kompleksów wypoczynkowych, rekreacyjnych i balneologicznych wraz z zakładami geotermalnymi oraz ich promocja;
- promocja wartości turystycznych regionu przy użyciu reklamy i upowszechniania wiedzy we współpracy z organizatorami turystyki;
- promowanie bogactwa Kampinoskiego Parku Narodowego, parków krajobrazowych, unikalnych tradycji: kurpiowskich, łowickich, podlaskich, kołbielskich oraz innych, czemu służyć będą organizowane wystawy twórczości regionalnej;
- wspieranie inicjatyw mających na celu promocję działalności sprzyjającej integracji Mazowsza, jako regionu o bogatej historii, wartościach przyrodniczych i wyrazistej tożsamości;
- wspieranie działalności Biura Przedstawicielskiego Województwa Mazowieckiego w Brukseli, które umożliwi efektywną promocję Mazowsza w Unii Europejskiej; zorganizowanie Regionalnej Organizacji Turystycznej oraz lokalnych organizacji turystycznych;

- powołanie Centrum Folklorystycznego skupiającego najciekawsze i unikalne wytwory kultur regionalnych;
- wydawanie publikacji promocyjnych oraz kreowanie pozytywnego wizerunku region w mediach.

4.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.

Celem polityki „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego” w zakresie ochrony i wykorzystania wartości kulturowych jest kształtowanie tożsamości kulturowej Mazowsza.

Polityka ta adresowana jest do rejonów miast i miejscowości charakteryzujących się najcenniejszymi układami urbanistycznymi, wartościami krajobrazowymi, tradycją historyczną i zabytkowymi obiektami architektonicznymi. Materialnym i przestrzennym wymiarem tej polityki jest ochrona obszarów o najcenniejszych elementach krajobrazu kulturowego i historycznego takich jak:

- krajobrazy kulturowe,
- krajobraz kulturowy wsi i małych miast,
- zespoły budownictwa drewnianego,
- ośrodki tożsamości kulturowej regionu,
- układy ruralistyczne i urbanistyczne,
- miejsca pamięci narodowej.

W sferze świadectw kultury niematerialnej polityka województwa będzie realizowana poprzez:

- propagowanie wiedzy o regionie i małych ojczyznach,
- pielęgnowanie odrębności kulturowej i wspieranie tożsamości ludowej,
- promowanie walorów kulturowych regionu oraz regionalnego folkloru poprzez różne formy organizacji imprez folkloru styczo - kulturowych oraz informacje w mediach i wydawnictwach docierających do szerokiej rzeszy odbiorców,
- edukacja w zakresie historii regionu i jego tożsamości kulturowej,
- wykorzystywanie nowoczesnych technologii do zwiększenia możliwości edukacyjnych zapoznania się z dorobkiem kultury regionalnej i spuścizny kulturowej.

4.4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2006 - 2009

Celem strategicznym „Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2006-2009” jest utrwalanie dziedzictwa kulturowego regionu w celu budowania tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej Mazowsza w kraju i za granicą w połączeniu z aktywizacją obywatelską i zawodową społeczności lokalnych, kreowanie turystycznych pasm przyrodniczo - kulturowych.

Cele operacyjne:

- zachowanie materialnej i niematerialnej spuścizny historycznej regionu; ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego wsi i miast historycznych;
- utrwalanie zasobów dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców;
- promocja walorów kulturowych Mazowsza z wykorzystaniem nowoczesnych technologii;
- zwiększenie dostępności obiektów zabytkowych poprzez ich wykorzystanie dla funkcji turystycznych, kulturalnych i edukacyjnych - kreowanie pasm przyrodniczo - kulturowych.

Głównymi działaniami zachowania materialnej i niematerialnej spuścizny historycznej regionu są:

1. opieka nad zabytkami nieruchomymi - rozpoznanie i weryfikacja zasobów środowiska kulturowego;
2. integracja systemów ochrony krajobrazu, przyrody i dziedzictwa kulturowego;
3. eksponowanie zabytków o szczególnej wartości:
 - ośrodków krystalizujących regionalny krajobraz kulturowy;
 - ważniejszych stanowisk archeologicznych;
 - zabytków ruchomych zwłaszcza wytworów sztuki czy rzemiosła ludowego.

4. zapobieganie degradacji zabytków:

- wspieranie rewaloryzacji obiektów zabytkowych i działań służących opiece nad zabytkami;
- opracowanie zasad współpracy samorządów: wojewódzkiego, gminnych i powiatowych przy realizacji zadań ochrony zabytków, zwłaszcza warunków i form współpracy z właścicielami zabytków;
- opracowanie zasad postępowania w sytuacjach kryzysowych zagrożenia materialnego istnienia zabytków i ich wdrażanie;
- budowanie społecznej akceptacji dla ochrony zabytków; prowadzenie stałej współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w zakresie opracowania i monitorowania listy zabytków zagrożonych w istnieniu.

5. kształtowanie postaw promujących działania chroniące zabytki:

- upowszechnianie standardów wytycznych do prac konserwatorskich, restauratorskich, zabezpieczających, ratowniczych i interwencyjnych.

Głównymi działaniami ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego wsi i miast historycznych są:

1. wypracowanie modelu wdrażania lokalnych programów rewitalizacji centrów małych miast historycznych;
2. promowanie tradycyjnych wzorców lokalnej architektury;
3. wspieranie rewitalizacji zespołów ruralistycznych i urbanistycznych.

Głównymi działaniami utrwalania zasobów dziedzictwa kulturowego w świadomości mieszkańców są:

1. kreowanie wyobrażeń na temat tożsamości historycznej i kulturowej Mazowsza, z uwzględnieniem specyfiki lokalnej;
2. wykorzystanie tożsamości i wartości dziedzictwa jako elementu rozwoju regionalnego i lokalnego;
3. wspieranie działań organizacji pozarządowych w realizacji zadań związanych z edukacją regionalną
4. wspieranie twórczości artystycznej, ludowej o znaczeniu lokalnym, regionalnym i ogólnonarodowym;
5. promowanie najlepszych rozwiązań w zakresie realizacji programów edukacyjnych o historii regionu (np. w formie konkursów).

Głównymi działaniami promocji walorów kulturowych Mazowsza z wykorzystaniem nowoczesnych technologii są:

1. opracowanie i wdrażanie systemu informacji o najcenniejszych zabytkach regionu, ze szczególnym uwzględnieniem Warszawy jako metropolii o znaczeniu europejskim;
2. wykorzystanie nowoczesnych technologii do zwiększania dostępności dorobku kultury regionalnej;
3. promocja kultury ludowej Mazowsza;
4. wykorzystanie tożsamości kulturowej jako elementu marketingowego.

Głównymi działaniami zwiększania dostępności obiektów zabytkowych poprzez ich wykorzystanie dla funkcji turystycznych, kulturalnych i edukacyjnych są:

1. kreowanie pasm (powiązań) przyrodniczo - kulturowych w województwie ze szczególnym uwzględnieniem szlaków nadrzecznych;
2. wspieranie działań dotyczących komercyjnego wykorzystania obiektów zabytkowych na cele kulturalne, turystyczne i edukacyjne;
3. opracowanie modelu wykorzystania zadań opieki nad zabytkami dla generowania nowych miejsc pracy.

4.5. Kształtowanie tożsamości regionu oraz kreowanie i promocja jego produktu

Kreowanie i promocja produktu regionalnego, nie tylko przyczyni się do budowania i wzmocnienia tożsamości i atrakcyjności regionu, ale także stanowić będzie ważny element jego promocji w wymiarze krajowym i europejskim. Województwo mazowieckie ze względu na swoje walory kulturowe, turystyczne i przyrodnicze ma ogromne możliwości promowania lokalnych, niepowtarzalnych produktów ściśle związanych ze środowiskiem geograficznym, kulturą oraz gospodarką regionu.

W związku z tym zostaną podjęte następujące działania polegające na: utworzeniu instytucjonalnych ram, np. za pomocą regionalnego systemu certyfikacji, dla wspierania rozwoju marek regionalnych (np. tradycyjnych produktów żywnościowych czy produktów turystycznych);

- wspieraniu organizacji i stowarzyszeń regionalnych i lokalnych, które nie tylko kultywują wartości tradycyjne, ale również kreują aktywne postawy społeczne, lokalny patriotyzm, a także integrują społeczności lokalne w dostosowywaniu się do nowych warunków społeczno - gospodarczych;
- ochronie i promocji, którymi powinny zostać objęte zespoły urbanistyczne i dziedzictwo drewniane (w tym cenne krajobrazy kulturowe wsi i małych miast);
- promocji unikalnych zabytków architektury, miejsc pamięci narodowej oraz zamieszkania i pobytu wielkich twórców identyfikujących się z regionem;
- wspieraniu rozwoju dziedzin nauki, w tym humanistycznych, mających istotny wpływ na zachowanie i popularyzację dziedzictwa kulturowo - historycznego Mazowsza;
- kreowaniu regionalnych ośrodków tożsamości kulturowej;
- pielęgnowaniu i kultywowaniu lokalnych tradycji i zwyczajów, znajomości historii regionu;
- wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji kulturalnej, promującego dziedzictwo kulturowe i tradycję, funkcjonującego jako portal internetowy, dzięki któremu podawane będą informacje o wydarzeniach kulturalnych, wystawach, targach regionalnych i zagranicznych promujących Mazowsze;
- promocji odrębności historyczno - kulturowej Mazowsza, nurtów kultury ludowej i wysokiej, dążąc do zahamowania pogłębiającej się dysproporcji między nimi poprzez aktywne wsparcie ośrodków i środowisk lokalnych, a także poprawę dostępu do kultury skupionej w Warszawie dla ludności spoza stolicy;
- organizowaniu okolicznościowych i stałych imprez lokalnych (targów, festiwali, konkursów);
- podjęciu szerszych działań promocyjnych wśród regionów polskich i europejskich;
- prezentowaniu szerokiej oferty związanej z kulturą regionu (obrzędy, rękodzieło, tradycje, kapele i zespoły folklorystyczne) oraz opracowanie katalogu ofert produktów regionalnych;
- ekspozycji regionalnych produktów ekologicznych i turystycznych, uwzględniających lokalne tradycje;
- upowszechnianiu wiedzy o regionie poprzez organizowanie seminariów, debat, dyskusji oraz imprez.

4.6. Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa.

Wspólne inicjatywy między regionami przyczynią się do lepszego gospodarowania zasobami regionu oraz wspólnej realizacji przedsięwzięć, często o kluczowym charakterze, które przyczynią się do ich promocji.

- ochrona środowiska na jednorodnych obszarach o cennych walorach przyrodniczych i krajobrazowych, sztucznie rozdzielonych granicami administracyjnymi, tj. na terenie parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu i obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”;
- wspieranie realizacji inicjatywy turystyczno- rekreacyjnej „Zielony Szlak Rowerowy Mazowsza” w ramach Europejskich szlaków rowerowych Euro Velo i Greenways;
- utworzenie miejsca promocji regionu, służącego jednocześnie różnym celom - inwestycją taką będzie centrum kongresowo - wystawiennicze skupiające wokół siebie ważne wydarzenia w regionie o znaczeniu międzynarodowym i regionalnym;

4.7. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanym na poziomie powiatu.

4.8. Strategia Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2004 - 2020

„Specyfika powiatu grójeckiego - czyli to, co na pierwszy rzut oka różni ten region od innych w kraju - to stosunkowo niskie bezrobocie i gospodarka oparta na sadownictwie oraz przetwórstwie. Pełny opis tego regionu uzupełnia niezwykle atrakcyjne położenie w dorzeczu Pilicy, Jeziorki i Mogielanki oraz tradycje historyczne powiatu grójeckiego” jest to hasło „Strategii Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2004-2020”. Tradycyjna gospodarka powiatu grójeckiego nie stoi w sprzeczności z działaniami gospodarczymi podejmowanymi w obszarze turystyki, co więcej atrakcyjne położenie powiatu grójeckiego i wybitne nie raz dziedzictwo kultury narodowej, wciąż dostępne dla zwiedzających zwiększają szanse powiatu na sukces przedsięwzięć turystycznych.

Okresy świetności, bujnego rozkwitu regionu i czasy tragicznych wydarzeń przypominają zabytki, których w powiecie grójeckim zachowało się dość dużo np. pałace, dwory, kapliczki i miejsca upamiętniające walki

narodowo - wyzwolenicze. Ponadto powiat grójecki obfituje w tereny o osobliwych zaletach przyrodniczych, część z nich objęta jest europejską siecią ekologiczną „Natura 2000”.

Konsekwencją zalet przyrodniczych powiatu jest występowanie obszarów o wysokich walorach turystyczno - wypoczynkowych, w znacznym stopniu niezagospodarowanych.

Założenia Strategii Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2004 - 2020:

- promocja powiatu;
- utworzenie baz danych;
- objęcie opieką i ochroną obiektów zabytkowych, miejsc pamięci narodowej;
- rewitalizacja obiektów zabytkowych;
- rozwój sieci szlaków turystycznych, a także bazy turystyczno- rekreacyjnej.

Przy opracowywaniu strategii powiatu, uwzględnione są główne założenia zawarte w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

„Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Grójeckiego" dostrzega wysoki potencjał tkwiący w zabytkach regionu i jego położeniu geograficznym.

Głównymi obszarami atrakcyjności turystycznej powiatu grójeckiego są dolina rzeki Pilicy (południowa granica gmin Nowe Miasto, Mogielnica i Warka), oraz rezerваты przyrody zlokalizowane w gminach Belsk Duży, Pniewy, Grójec, Mogielnica. Na terenie powiatu znajduje się wiele obiektów zabytkowych, które są traktowane jako atrakcje turystyczne. Za czynniki atrakcyjności powszechnie uznaje się również placówki muzealne i miejsca związane z upamiętnieniem wydarzeń historycznych. Na terenie powiatu istnieją warunki dla rozwoju gospodarstw agroturystycznych. Działalność agroturystyczna zaczyna rozwijać się w gminie Nowe Miasto, która posiada ciekawe walory przyrodnicze i krajobrazowe.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Chynów

5.1.1. Ogólna charakterystyka gminy

Położenie gminy Chynów

Obszar gminy Chynów położony jest nad rzeką Czarną, w powiecie grójeckim, w środkowej części województwa mazowieckiego, w odległości około 40 km w kierunku południowym od Warszawy. Bliskość metropolii warszawskiej ma duże znaczenie dla szans rozwojowych gminy ze względu na usytuowanie jej w strefie aktywizacji gospodarczej, stanowiącej efekt oddziaływania Warszawy. Tereny tej strefy, w stosunku do pozostałych obszarów Mazowsza, są atrakcyjniejsze dla lokalizacji działalności gospodarczej oraz jako miejsce zamieszkania. Warszawa generuje także duże zapotrzebowanie na funkcje rekreacji i wypoczynku. Urozmaiceniem powierzchni terenu gminy są wzniesienia i wały wydymowe o łagodnych kształtach. Ta lekko falista wysoczyzna morenowa przecięta jest doliną rzeki Czarnej dzielącą obszar gminy na część zachodnią i wschodnią. Lasy stanowią ok. 13 % powierzchni, występują w formie rozproszonej, stanowią istotny element krajobrazu podnosząc jego walory estetyczne. Położenie lasów w sąsiedztwie gleb o niskiej przydatności rolniczej, w rejonie dostępnym komunikacyjnie szczególnie dla Warszawy, czyni wspomniany obszar gminy atrakcyjnym dla lokalizacji budownictwa letniskowego i mieszkalnego. Gmina położona jest w rejonie ukształtowanej specjalizacji sadowniczej o znaczeniu krajowym w tzw. - „grójecko-wareckim zagłębiu sadowniczym” obszar ten obejmuje 11 gmin, w których sady zajmują ponad 46 tyś ha, produkując 1/3 owoców w kraju.

Rzeźba

Równina Warszawska będąca częścią makroregionu Niziny Środkowomazowieckiej, to zdenudowana wysoczyzna morenowa płaska, położona na zachód od Wisły. Jej rzeźba jest wynikiem działalności lodowca. Formami związanymi z topnieniem stagnującego lądolodu są obniżenia powytopiskowe, często bezodpływowe o płaskim dnie. Elementami rzeźby związanymi z akumulacją szczelinowa brył martwiejącego lodu są pagórki kem owe. Spadki są niewielkie i mieszczą się w granicach 2-5%.

Warunki geologiczno-gruntowe w gminie są na ogół korzystne dla lokalizacji zabudowy i produkcji rolniczej, chociaż zróżnicowane. W obszarach dolinnych, zagłębiach terenowych o płytkim zaleganiu wód gruntowych - występują utwory aluwialne i grunty bagienne wykształcone w postaci namulów organicznych, miejscami zatorfionych. Są to grunty organiczne, nieskonsolidowane, nawodnione - niekorzystne dla budownictwa, predysponowane do pełnienia funkcji użytków zielonych. Obszary wysoczyznowe zbudowane

są na ogół z utworów piaszczystych różnych granulacji z gliną piaszczystą w podłożu. Miąższość tych utworów wynosi ponad 4,5m, poziom wód gruntowych zalega na głębokości większej niż 2,0m ppt. Są to grunty o warunkach korzystnych dla budownictwa. Na omawianym obszarze występują w przewadze obszary wysoczyznowe o ograniczonych warunkach fizjograficznych z uwagi na występowanie przypowierzchniowych wód gruntowych, z gruntami podłoża gliniastymi o zróżnicowanej konsystencji i stopniu skonsolidowania. Są to obszary kwalifikujące się do zabudowy z ograniczeniami - zalecana zabudowa bez podpiwniczeń. W dolinach rzek i cieków oraz na ich obrzeżu występują grunty kwalifikujące się warunkowo do zabudowy - posadowienie budynków powinno być poprzedzone badaniami geotechnicznymi gruntu.

Warunki glebowe w gminie Chynów są zróżnicowane. W północnej części gminy występują głównie grunty klasy V i VI kompleksu żyniego słabego i najslabszego, oraz brunatne wylugowane i kwaśne (Pieczyska, fragment Sułkowic). W środkowej części gminy - występują także grunty klas III i IV kompleksu pastewnego mocnego i (w przewadze) żyniego b. dobrego i dobrego, gleby biellicowe i pseudobiellicowe, czarne ziemie zdegradowane i gleby szare (południowo-wschodnia część Sułkowic, Nowe Grobice, i wschodnia część Woli Chynowskiej). W obrębie Edwardowa (a także w dolinie rzeki Czarnej) występują grunty klasy V i VI, kompleksu pastewnego słabego, żyniego słabego i najslabszego, oraz brunatne wylugowane i kwaśne.

Złoża surowców

Nie występują udokumentowane złoża surowców i nie odnotowano ich eksploatacji.

Wody podziemne

Obszar gminy położony jest w zasięgu trzeciorzędowego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych „Subniecka Warszawska - część centralna” Nr 215A i czwartorzędowego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych „Dolina Środkowej Wisły” Nr 222. Zbiornik ten jest głównym poziomem użytkowym dla studni wierconych. Wodonoścem są utwory piaszczyste i żwirowe, wody mają charakter porowy. Zbiornik występuje na różnych głębokościach w zależności od budowy geologicznej, wykształcenia litologicznego osadów oraz ukształtowania terenu. GZWP „Subniecka Warszawska - część centralna” obejmuje 3/4 powierzchni gminy. Wodonoścem są piaski pylaste i drobnoziarniste, wody mają charakter porowy. Poziom ten nie ma znaczenia użytkowego.

Wody powierzchniowe

Obszar gminy Chynów położony jest w dorzeczu lewobrzeżnych dopływów Wisły. Przez teren ten przebiega dział wodny II rzędu, który oddziela dorzecza Jeziorki (Pieczyska, Drwalew) i Czarnej (Sułkowice, Nowe Grobice, Chynów, Wola Chynowska, Edwardów). Przepływa przez niego również Rzeka Czarna z bezimiennymi dopływami, dopływy rzeki Jeziorki są również bezimienne. Większość dopływów to ciekі regulowane, pełniące rolę rowów melioracyjnych.

Klimat

Zgodnie z podziałem Polski na dzielnice rolniczo-klimatyczne (wg R. Gumińskiego) gmina Chynów położona jest w dzielnicy środkowej. Charakterystyczny dla tej dzielnicy jest najniższy opad roczny w Polsce, wynoszący poniżej 55 mm/rocznie. Liczba dni mroźnych wynosi 30 do 80 w ciągu roku, z przymrozkami 100 - 110, okres wegetacyjny trwa 210 - 220 dni. Częstość opadu gradowego jest mała.

Modyfikująco na klimat wpływają lokalne warunki fizjograficzne. Obszary wysoczyznowe o zwierciadle wód gruntowych zalegającym głębiej niż 2m ppt, dobrze przewietrzane, mają korzystne warunki termiczne. Zdecydowanie niekorzystne warunki termiczne posiadają tereny o płytko zalegających wodach gruntowych w dolinach rzecznych i przy naturalnych obniżeniach terenu. Obserwuje się tu inwersje temperatury, dużą wilgotność powietrza, częste zaleganie mgieł, zwiększone amplitudy dobowe temperatur w lecie. Dużą rolę w kształtowaniu mikroklimatu spełniają tereny leśne (większe zwarte powierzchnie występują w południowej części Woli Chynowskiej, w Edwardowie i nieciągłe w Pieczyskach). Wpływają łagodząco na przebieg temperatury rocznej i wilgotności, osłabiają prędkość wiatru. Drzewostan leśny wydziela fitoncydy, olejki eteryczne o właściwościach bakteriobójczych.

Zwarte kompleksy leśne wpływają korzystnie na warunki klimatyczne i bioklimatyczne sąsiadujących terenów.

Lasy występujące na obszarze gminy należą do IV krainy Mazowiecko-Podlaskiej. Dzielnicę Wysoczyzny Rawskiej. Lesistość gminy jest niska (na koniec 1999r. wynosiła 13,4%). Na lasy prywatne przypada tu 69,8% powierzchni. Lasy na obszarze gminy są w przewadze borami sosnowymi na siedliskach boru mieszanego świeżego. Gatunkiem panującym jest sosna, w domieszce występują: dąb, brzoza i inne liściaste. Drzewostan jest młody, w wieku 20 - 60 lat. Znaczenie rekreacyjne jest niewielkie ze względu na młody wiek, zwarty drzewostan i zagrożenie pożarowe.

5.1.2. Funkcje terenów

Funkcje poszczególnych miejscowości są zróżnicowane; jest to w dużym stopniu uwarunkowane jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej (gleb) jak i stanem zainwestowania w zakresie funkcji pozarolniczych oraz dostępem do systemów komunikacji (kolej, drogi).

Wieś Drwalew, położona przy drodze obecnie przy odcinku starej drogi krajowej relacji Grójec - Góra Kalwaria, a także w znacznym procencie na gruntach dobrej przydatności dla rolnictwa (w otoczeniu dawnego pałacu) jest wielofunkcyjna:

- w zachodniej części wsi występuje zabudowa zagrodowa związana z niewielkimi gospodarstwami rolnymi;
- w części środkowej, na południe od istniejącej drogi powstały zespoły osiedlowe wielorodzinne związane ze zlokalizowanym na gruntach podworskich, na północ od w/w drogi, zakładem przemysłowym „Biowet”;
- w części wschodniej (także na południe od drogi) rozlokował się zespół małych domów mieszkalnych związany z wielkoobszarowym gospodarstwem rolnym, użytkującym pozostałe grunty podworskie; w północnej części tych gruntów znajdują się kubaturowe obiekty obsługi w/w gospodarstwa rolnego.

Miejscowość charakteryzuje się wykształconym układem przestrzennym, na który składają się zlokalizowane po północnej stronie drogi:

- zabytkowy Kościół parafialny oparty o plac wiejski,
- zabytkowy zespół pałacowo-parkowy,
- objęta ochroną konserwatorską aleja na przedłużeniu głównej osi założenia pałacowo-parkowego, zakończona zabytkowym pawilonem,
- zespół współczesnych obiektów przemysłowych (poza układem zabytkowym). Oba osiedla mieszkaniowe, zlokalizowane po południowej stronie drogi są od niej odsunięte, a także pomiędzy sobą rozdzielone przestrzenią niezabudowaną. Osiedle „Biowetu” jest lepiej wyposażone - ulice mają utwardzone chodniki, występuje zieleń towarzysząca, w sąsiedztwie funkcjonuje stadion sportowy. Na zapleczu obu osiedli znajdują się zespoły garaży boksowych.

Wieś pełni funkcje uzupełniającego ośrodka usługowego gminy Chynów - z funkcjonującym zespołem szkół gminnych, przychodnią lekarską i pocztą.

Tereny upraw rolnych zajmują przestrzenie położone na północnych i południowych obrzeżach wsi. Niewielkie powierzchnie leśne występują w otoczeniu, stadionu i cmentarza oraz w południowo-wschodnim krańcu wsi.

Wieś Pieczyska charakteryzuje się wykształconym układem przestrzennym, aczkolwiek mniej bogatym, niż Drwalew. Dominantą układu jest zabytkowy kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP, przed którym także rozciąga się plac wiejski, sąsiadujący od zachodu z remizą straży pożarnej. We wsi funkcjonuje ponadto szkoła gminna.

Podstawową funkcją wsi jest rolnictwo z zabudową zagrodową. Występują w przewadze grunty klas V i VI, nie dające perspektyw wysokich efektów uprawy. Stąd kształtującą się funkcją jest rekreacja, przejawiająca się w dokonywanych podziałach gruntów na działki budownictwa letniskowego w północnej części wsi (Michalin), w której występują niewielkie powierzchnie leśne. W przewadze niepowiązane z sobą powierzchnie leśne występują także w środkowej i wschodniej części wsi.

Powiązania komunikacyjne wsi zapewnia droga powiatowa relacji Drwalew. - Chynów.

Na obszarze wsi występuje pomnik przyrody nieożywionej - gład narzutowy (gnejs szary), przy którym wybudowano kapliczkę i ogrodzenie, w otoczeniu starodrzewu. Z miejscem zwanym „cudnym kamieniem” związana jest legenda.

Wieś Sułkowice charakteryzuje się wykształconą funkcją pozarolniczą, związaną z istnieniem tu Centrum Szkolenia Policji w Legionowie - Zakładu Szkolenia Przewodników i Tresury Psów (obiekt zamknięty). Z istniejącą funkcją związana jest zabudowa o charakterze dydaktyczno-hotelowym oraz mieszkaniowa wielorodzinna. Na terenach wsi zlokalizowane są ponadto osiedla zabudowy jednorodzinnej. Rozwojowi mieszkalnictwa sprzyja położenie w sąsiedztwie linii kolejowej relacji Warka - Warszawa ze stacją kolejową „Sułkowice”, opartą o poprzeczny układ drogowy - drogę powiatową relacji Chynów - Sułkowice. Układ przestrzenny wsi Sułkowice, oparty o drogę powiatową i stację kolejową ma charakter współczesny, bez wyróżników i dominant. We wsi funkcjonuje szkoła gminna. We wsi występują szczytkowe, rozproszone po-

wierzchnie leśne. W krajobrazie wyodrębnia się dolina rzeki Czarnej, dość płaska, z utrudnionym od strony wsi dostępem z uwagi na rozlokowanie obiektów zamkniętych. Znaczniejsze zróżnicowanie rzeźby występuje w południowej części doliny - na terenach prywatnych, użytkowanych w przewadze jako łąki i pastwiska.

Wieś Chynów zlokalizowana jest na odcinku starej drogi relacji Grójec - Góra Kalwaria i odgałęziającą się drogą powiatową do stacji kolejowej „Chynów”. Istotnym elementem tożsamości wsi jest zabytkowy drewniany kościół p.w. Św. Trójcy z XIV w., zlokalizowany w centrum wsi - na osi widokowej wzdłuż drogi. W sąsiedztwie znajduje się zespół szkół gminnych oraz ośrodek zdrowia.

Pod względem funkcji rolniczej i związanej z nią zabudowy zagrodowej wieś Chynów dzieli się na dwa rejon: wschodni oparty o dobrej jakości gleby (zabudowa w centrum wsi i wzdłuż drogi do stacji kolejowej) i zachodni - w otoczeniu rzeki Czarnej i na jej zachodnim brzegu - z dużym udziałem użytków zielonych, na słabszych gruntach, z zabudową opartą o gminne drogi gruntowe. We wsi występują szczątkowe rozproszone powierzchnie leśne. Północnym obrzeżem wsi prowadzi nowa trasa drogi krajowej Nr 50 z dwupoziomowym węzłem zapewniającym bezkolizyjne połączenie z drogami powiatowymi i dotychczasowym przebiegiem drogi Nr 50.

Wieś Nowe Grobice (fragment południowy) to w przewadze grunty rolne dobrej bonitacji, z rozproszoną zabudową zagrodową. Teren rozcinają szlaki komunikacyjne: przebiegająca w układzie południkowym dwutorowa linia kolejowa Warka - Warszawa i krzyżująca się z nią droga krajowa Nr 50.

Wieś Edwardów jest małą zarówno pod względem powierzchni jak i liczby ludności.

Zabudowa zagrodowa skupia się w południowej części wsi wzdłuż drogi powiatowej relacji Wola Chynowska - Budziszyn. W ciągu tej zabudowy znajduje się mała przetwórnia owocowo-warzywna.

W przewadze występują gleby słabe, część obszaru pokrywają lasy o nieciągłej strukturze (znaczniejsze powierzchnie w dolinie rzeki Czarnej). W obrębie jednej z enklaw leśnych - przy drodze do Milanowa (na granicy własności należącej do Stefana Tyworka) rośnie dąb szypułkowy - pomnik przyrody ożywionej.

W strukturze przestrzennej wyodrębnia się dolina rzeki Czarnej, dość płaska, o naturalnej krętej „ścieżce” wodnej, ze skupiskami leśnymi i zadrzewieniami. Na bazie doliny sugeruje się wprowadzenia zabudowy lotniskowej wzdłuż drogi przez wieś, w oparciu o istniejące podziały własnościowe. Część gruntów, głównie w dolinie Czarnej proponowana jest do zalesienia.

Wieś Wola Chynowska - to obszarowo największa wieś na terenie gminy. Zarówno pod względem sprawowanych funkcji, jak i struktury przestrzennej Wolę Chynowska można podzielić na dwie części: część zachodnią wzdłuż starej drogi krajowej Nr 50 charakteryzuje się skupioną zabudową o mieszanych funkcjach i łącznie z sąsiadującym fragmentem przydrożnym wsi Chynów skupia instytucje i związane z obsługą Gminy: Urząd Gminy, Bank Spółdzielczy, lecznicę weterynaryjną; tu znajduje się znacząca przestrzeń publiczna w postaci zespołu usług komercyjnych z placem - parkingiem do zagospodarowania. W tym rejonie Woli Chynowskiej zlokalizowane są także obiekty drobnego przemysłu, magazynowe, stacja paliw. Grunty w tej części wsi są w przewadze słabych klas bonitacyjnych, występują nieciągłe powierzchnie leśne. W tej części wsi przewija się ciek rzeki Czarnej, słabo wyodrębniony w rzeźbie terenu. Część wschodnia i południowa wsi Wola Chynowska położona jest na glebach dobrych klas, słabo zaludniona, z zabudową zagrodową o charakterze w przewadze nieciągłym, rozlokowaną wzdłuż istniejących dróg powiatowych i gminnych. W południowej części występują pojedyncze rozproszone zagrody. Pas przy granicy z gruntami wsi Krężel jest pokryty lasem - po dokonaniu dolesień będzie miał charakter zwarty. W dolinie Czarnej, ograniczającej obszar tej części wsi od zachodu, występują użytki zielone i enklawy leśne a także stawy, zasilane wodami rzeki. Dominującą funkcją tej części wsi jest rolnictwo. Niewielki zespół usługowy grupuje się w rejonie stacji kolejowej Chynów.

5.2. Zabytki nieruchomości

Zabytki nieruchomości na terenie gminy to przede wszystkim zabytki architektury sakralnej: to kościoły w Chynowie i w Pieczyskach, zespół kościelny w Drwalewie, dzwonnice w Chynowie i Drwalewie, rzeźby i płyty nagrobne w Chynowie i Drwalewie, kapliczki przydrożne oraz cmentarze w Chynowie, Drwalewie i Pieczyskach. Architekturę świecką na obszarze gminy reprezentują: pałac z parkiem, oficyną pawilonem oraz z zabudowaniami gospodarczymi w Drwalewie. Dwór z parkiem wraz zabudowaniami dworskimi i folwarcznymi w Budziszynie, park z dworkiem w Żyrowie, dworek w Zalesiu. Na terenie gminy znajduje się bardzo mała ilość przykładów budownictwa drewnianego - plebania w Drwalewie, domy w: Janowie, Wiatraszewie, Widoku, Woli Kukulskiej, Wygodnym, Żelechowie. Są to ostatnie przykłady wartościowego budownictwa drewnianego na terenie gminy.

Stan utrzymania zabytków nieruchomości jest bardzo różny. Dobrze utrzymane są kościoły. W dostatecznym stanie są natomiast zespoły pałacowo- dworsko-parkowe oraz zespoły zabytkowej zieleni. Układy

przestrzenne zabytkowych parków są często nieczytelne, zarośnięte samosiewami, przez co utraciły swój dawny wygląd. Wykorzystywane przez długi czas niezgodnie z funkcją lub pozostające bez zagospodarowania - wymagają dziś szybkich działań rewaloryzacyjnych. Wiele zabytków wymaga podjęcia prac remontowych i rewaloryzacyjnych. Niektóre z nich stopniowo poddawane pracom remontowo-konserwatorskim odzyskują dawną świetność.

Gmina Chynów	Budziszyn	zespół dworski:	XIX	168/A/58 35/A/80	08.12.1958 26.04.1980	
		- dwór				
		- park				
	Chynów	kościół par. p.w. św. Trójcy, drewn.	XVI	43/A/54 41/A/80	10.05.1954 28.04.1980	
	Drwalew	zespół kościoła par. p.w. św. Piotra i Pawła:		XVIII	44/A/80	28.04.1980
		- kościół				
		- dzwonnica				
		- ogrodzenie z kaplicami				
		- aleja lipowa do pałacu				
		zespół pałacowy:		pol. XIX	350/A/62 45/A/80 534/A/93	02.02.1962 28.04.1980 01.10.1993
		- pałac				
		- oficyna				
	Pieczyska	kościół par. p.w. Narodzenia NMP		XVIII 1876	107/A/81	06.04.1981
		Żyrów	park	XIX/XX	301/A/85	19.07.1985

5.3. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome w gminie wpisane do rejestru zabytków to przede wszystkim wyposażenie kościołów w Chynowie, Drwalewie i Pieczyskach. Składają się na nie: ołtarze główne, boczne, ambony, chrzcielnice, ławy, konfesjonały, meble, naczynia liturgiczne, wota, rzeźby, obrazy, świeczniki, tabernakula, feretrony, szaty liturgiczne, dzwony. Zabytki ruchome stanowiące wyposażenie pałaców i dworów są w zdecydowanej mniejszości.

5.4. Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne z terenu gminy zostały odkryte na podstawie badań archeologicznych AZP, które był realizowane w latach 70-80 tych XX w. Zabytkowy materiał ceramiczny z tych badań jest przechowywany w Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu, w Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce oraz w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie.

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH GM. CHYNÓW, stan na 31 lipca 2009r.

UKŁAD WG OBSZARÓW AZP
(PRECYZYJNA LOKALIZACJA DOSTĘPNA W ARCHIWUM WUOZ WOJ. MAZOWIECKIEGO
DELEGATURA RADOM)

Lp.	Miejscowość Numer	Numer Razp.	Funkcja	Kultura	Chronologia
1	Pieczyska 1	63-66/1	Osada		Późne Średn. Nowożytność
2	Pieczyska 2	63-66/2	Osada		Średniowiecze XIV-XVI w.

3	Michalin 1	63-66/3	Osada		Średniowiecze XI-XV w.
4	Sułkowice 1	63-67/1	Osada		Wczesne Średn. Nowożytość
5	Sułkowice 2	63-67/2	Osada		Okres Rzymski Wczesne Średn. Epoka Brązu
6	Sułkowice 3	63-67/3	Osada		Wczesne Średn. Późne Średn. Nowożytość
7	Hipolitów 1	63-67/4	Ślad osadn. Ślad osadn.		Epoka Brązu Wczesne Średn.
8	Hipolitów 2	63-67/5	Osada		Okres Rzymski Wczesne Średn.
9	Chynów Poduchowski 1	63-67/6	Osada		Wczesne Średn. Nowożytość
10	Stanisławów 1	63-67/7	Osada	Trzcieniecka	Wcz. Brąz
11	Sułkowice 4	63-67/8	Osada		Średniowiecze XIV-XVI w.
12	Orzechów 1	63-68/1	Ślad osadn. Ślad osadn.	Trzcieniecka	2 okr. Epoka Brązu Średn. XI-XV w.
13	Machocin 1	63-68/2	Cmentarzysko		XI - XVI w.
14	Staniszewice 1	63-68/3	Osada		Średniowiecze XIV-XVI w.
15	Staniszewice 2	63-68/4	Osada		XV-XVII w.
16	Staniszewice 3	63-68/5	Osada		Średniowiecze XIV-XVI w.
17	Staniszewice 4	63-68/6	Osada		Średniowiecze XIV-XVI w.
18	Drwalew 1	64-66/19	Ślad osadn. Ślad osadn.		Wcz. Średn. XII-XIII w. Późne Średn.
19	Ostrowiec 1	64-66/20	Ślad osadn.		Okres Nowożytny
20	Wola Siwowska 3	64-66/21	Ślad osadn. Ślad osadn.	Przeworska	Starożytość Młodszy Okr. Rzymski
			Ślad osadn. Ślad osadn.	-	Wcz. Średn. XI-XIII w. Wcz. Średn.
21	Wola Siwowska 1	64-66/22	Ślad osadn. Ślad osadn.	Łużycka Przeworska	Ep. Brązu - Wcz. Ep. Żelaza
22	Wola Siwowska 2	64-66/23	Ślad osadn.		Sredn. XIII-XIV w.
23	Budzi szyn 1	64-67/1	Obozowisk 0	Niemeńska	Neolit IV-III tys. p.n.e.
24	Budzi szyn 2	64-67/2	Znalezisko luźne		Wczesne Średniowiecze
25	Janów 1	64-67/4	Osada		Wcz. Sredn. XI-XII w.
26	Michałów (dziś Mila- nów) 1	64-67/5	Osada	Niemeńska	Neolit IV-III tys. p.n.e.
27	Edwardów 1	64-67/6	Ślad osadn. Ślad osadn.	Niemeńska	Ep. Kamienia - Ep. Żelaza Neolit
28	Edwardów 2	64-67/7	Ślad osadn.	Pucharów Lejko- waty	Neolit
29	Chynów 4	64-67/8	Ślad osadn.	Ceramiki Sznuro- wej	Neolit
30	Chynów 5	64-67/9	Ślad osadn.	Trzcieniecka	Wczesna Ep. Brązu
31	Irenów 1	64-67/10	Ślad osadn. Ślad osadn.	Pucharów Lejko- waty	Neolit I-II okres brązu
32	Edwardów 3	64-67/11	Ślad osadn.ad		Schyłek MI. Okr. Rzym. -początek Wcz. Średn.

33	Budzi szyn 3	64-67/12	Ślad osadn.		Neolit - Ep. Brązu
34	Budzi szyn 4	64-67/13	Ślad osadn.		Późne Średn. XIV-XV w.
35	Gliczyn 1	64-67/14	Ślad osadn. Ślad osadn.	Przeworska	Ep. Kamienia - Ep. Żelaza Mł. Okres
36	Gliczyn 2	64-67/15	Ślad osadn. Ślad osadn.	Swiderska Pucharów	IX tys. p.n.e. Neolit
37	Edwardów 4	64-67/16	Ślad osadn.		Wczesne Średn. XI-XII w.
38	Edwardów 5	64-67/17	Ślad osadn. Ślad osadn.	Łużycka Przeworska	Ep. Brązu Okres Rzymski Okres Rzymski
39	Wola Chynowska 1	64-67/18	Ślad osadn.		Późne Średn. XIV-XV w.
40	Piekut 1	64-67/19	Ślad osadn.		Późne Średn. (XIV) XV-XVI w.
41	Chynów 2	64-67/20	Ślad osadn.		Późne Średn. XIV-XV w.
42	Chynów 3	64-67/21	Ślad osadn.	Niemeńska typu	Neolit
43	Żelechów 1	64-68/4	Ślad osadn.		Późne średn. XIII-XIV w.
44	Żelechów 2	64-68/5	Ślad osadn. Ślad osadn.		Mezolit - Ep. Brązu Późne Średn. XIV-XV w.
45	Żelechów 3	64-68/6	Ślad osadn.		Późne Średn. XIV-XV w.

5.5. Zweryfikowana Gminna Ewidencja Zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt, czas powstania	Uwagi
1	Barcice Drwalewskie 12	dom drewn. I dekada XX w.	Dom jest starszy -XIX/XX w.
2	Budziszyn	park krajozobrazowy, z 1 poł. XIX w.	rejestr zabytków
3	Budziszyn	dwór, mur. z 1825r.	rejestr zabytków
4	Budziszyn	d. budynek gospodarczy, mur. 1825r.	spichlerz
5	Budziszyn	b. szkoły podstawowej, mur. z 1914r.	została rozbudowana
6	Budziszyn	Budynek mur. - dawniej punktu skupu mleka, z 1924r.	wł. Urząd
7	Budziszyn	kapliczka przydrożna, mur. z 1920r.	
8	Budziszyn	pozostałości dworu, mur. z ok. 1900r.	
9	Chynów	kościół p.w. św. Trójcy, drewn. z ok. 1725r.	rejestr zabytków
10	Chynów	dzwonnica (zespół sakralny), drewn., 1867r.	
11	Chynów	czworaki dworskie, mur. z I ćw. XX w.	
12	Chynów 53	dom, mur. z 1921-22r.	
13	Chynów	kapliczka przydrożna, mur. 2 poł. XIX w.	Rozebrana-w tym miejscu stoi kapliczka A.D. 2009
14	Dobiecin	kapliczka, mur. I ćw. XX w.	
15	Drwalew	kościół p.w. św. Piotra i Pawła mur. z 1768-74	rej. zabytków
16	Drwalew	dzwonnica, mur. z ok. 1774r.	rej. zabytków
17	Drwalew	ogrodzenie kościoła z kapliczkami z 4 ćw. XVIII w. 2	rej. zabytków- 2 kapliczki w ogrodzeniu - nigdy nie było 4.
18	Drwalew	kapliczka przy kościele, mur. koniec XVIII w.	Kapliczka z I poł. XX w.
19	Drwalew	Kuźnia - ob. warsztaty, mur. 1. 30-teXXw.	pustostan
20	Drwalew	pałac, mur. 2 ćw. XIX w.	rej. zabytków
21	Drwalew	oficyna pałacowa (ob. mieszkania), mur. ok. 1850r.	
22	Drwalew	oficyna pałacowa, mur. z ok. 1850r.	rej. zabytków
23	Drwalew	chlewnię ob. magazyn, mur. 1. 30-te XX w.	Nie chlewnia-a stajnie i obory, razem 8 budynków
24	Drwalew	park krajozobrazowy, poł. XIX w.	rej. zabytków

25	Żyrów	dworek, mur. XIX/XX w.	Wpisany na końcu listy - jest 1 dworek w Żyrowie
26	Grobice Stare	kapliczka, mur. 2 poł. XIX W.	Rozebrana - w tym miejscu stoi kapliczka A.D.
27	Machcin	kapliczka mur. XIX W.	Rozebrana-w tym miejscu stoi kapliczka AD.
28	Pieczyska	kapliczka, mur. XIX w.	Kapliczka jest z XVIII w., (lub nawet
29	Janów 10	dom drewn., pocz. XX w.	
30	Janów 15	dom drewn., z k. XIX w.	rozebrany
31	Krężel 3	dom drewn., pocz. XX w.	rozebrany
32	Machin 11	dom mur, ok. 1926r.	rozebrany
33	Pieczyska	Plebania drewn. z XVIII w., ok. 1603r., XVII, 1906	Przeniesiona do Muzeum Wsi Radomskiej
34	Pieczyska	kościół parafialny, mur. z 1768-74	rej. zabytków
35	Pieczyska	Szkoła podstawowa, drewniana, z XX w.	
36	Rososzka 13	dom, mur. p. XX w.	
37	Watraszew	kapliczka przydrożna, mur. II ćw. XX w.	
38	Watraszew 8	dom drewn., l.20-te XX w.	
39	Widok 37	dom, drewn. l.20-te XX w.	Nr 27 nie 37
40	Wola Kukańska	szkoła drewn. l.20-te XX w.	
41	Wola Kukańska	d. dom, ob. sklep, drewn. l. 20-te XX w.	
42	Wola Kukańska 1	dom drewn., l.20-te XX w.	
43	Wola Żyrowska, przy domu nr 3	kapliczką mur. 1 ćw. XX w.	
44	Wygodne 17	dom drewn., l.20-te XX w.	rozebrany
45	Zalesie	dworek, mur. z 1923r.	
46	Zalesie	szkoła, z 1966r.	
47	Zalesie	d. dom, ob. sklep, mur. k. XIX w.	rozebrany
48	Żelechów 1	dom, mur. XIX w.	rozebrany
49	Żelechów 13	dom drewn. l.20-te XX w.	rozebrany
50	Żelechów 31	dom drewn., I ćw. XX w.	
51	Żelechów	kapliczka, mur. XIX/XX w.	Nr 52 i 53 – to jest ta sama kapliczka; w Żelechowie, jest jedna kapliczka
52	Żelechów	kapliczka przydrożna, mur. z 2 poł. XVIII w.	Nr 52 i 53-to jest ta sama kapliczka; w Żelechowie, jest jedna kapliczka
53	Żyrów	park krajobrazowy z XIX w.	rej. zabytków
54	Żyrów	kapliczka przydrożna mur. z 1933r.	Nr 54; 55 i 56 - to jest ta sama kapliczka; w Żyrowie jest jedna kapliczka
55	Żyrów	kapliczka, mur. I ćw. XX w.	Nr 54; 55 i 56 - to jest ta sama kapliczka; w Żyrowie jest jedna kapliczka
56	Żyrów	kapliczką mur. 1.30-te XX w.	Nr54; 55 i 56-to jest ta sama kapliczka; w Żyrowie jest jedna kapliczka
57	Żyrów	dwór, ob. dom mieszkalny, mur.	Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa
58	Żyrów	dworek, mur. pocz. XX w.	Nr 25; 57 i 58 to jest ten sam

			dworek; w Żyrowie jest tylko jeden dworek
--	--	--	---

Zabytki nieujęte powyżej:

1	Barcice Drwalewskie	Kapliczka przydrożna, 2 ćw. XX w.
2	Barcice Drwalewskie	Kapliczka przydrożna, I poł. XX w.
3	Barcice Drwalewskie 12	Obora mur. (ruina), I ćw. XX w.
4	Budzi szyn	Kapliczka przydrożna, I.20-te, 1.30-te XX w.
5	Budzi szyn	Obora, I poł. XX w.
6	Budzi szyn	Budynek administracyjny, I poł. XX w.
7	Budzi szyn	Budynek administracyjny I poł. XX w.
8	Budzi szyn	Kuźnia, I poł. XX w.
9	Budziszyn	Bud, mur.- dom mieszkalny - nieużywany, I.20-te, 1.30-te XX w.
10	Drwalew	Obora - 4 budynki, pocz. XX w.
11	Drwalew	Stajnia - 3 budynki, pocz. XX w.
12	Drwalewie	Kapliczka przydrożna - 1843r.
13	Pieczyska	Dom drewn. pocz. XX w.
14	Pieczyska	Kapliczka - figura świętego, na terenie kościelnym, XIX/XX w.
15	Janów 23	Dom drewn. XIX/XX w.
16	Janów 24	Dom drewn. XIX/XX w.
17	Watraszew	Kapliczka przydrożna - I.50-te XX w.
18	Wola Kukalska	Kapliczka przydrożna, I poł. XX w.

Razem, na obu listach, w gminie Chynów znajduje się 59 istniejących zabytków nieruchomych.

6. Cele, priorytety i kierunki działań Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

6.1. Cele Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Celem programu opieki nad zabytkami w gminie Chynów jest wzmocnienie ochrony i opieki nad zabytkami oraz poprawa ich stanu zachowania poprzez opracowanie systemowych rozwiązań realizowanych przez władze gminy. Służą temu:

1. Aktualna inwentaryzacja zasobów zabytkowych gminy (gminna ewidencja zabytków).
2. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy.
3. Wykorzystanie zasobów zabytkowych i walorów gminy.
4. Podejmowanie rozwiązań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i inwestycyjnych.
5. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
6. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
7. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków.
8. Monitoring stanu zachowania i sposobu wykorzystania zabytków.
9. Uwzględnienie wydatków na ochronę zabytków w budżecie gminy.
10. Wypracowanie systemu pomocy finansowej na zabytki, poprzez odpisy podatkowe.
11. Dotacje z budżetu gminy na prace konserwatorskie przy najcenniejszych zabytkach.
12. Promocja dziedzictwa kulturowego zwłaszcza zabytków w rozwoju turystyki.
13. Prowadzenie edukacji na rzecz ochrony dziedzictwa.

Głównym celem programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad zabytkami, która jest istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w gminie, poprzez:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków i walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków.

Propozycje działań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- aktualizacja inwentaryzacji zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- Gminna Ewidencja Zabytków - bieżąca jej aktualizacja,
- monitoring stanu i sposobów wykorzystania zabytków,
- współpraca z placówkami oświatowymi, stowarzyszeniami, organizacjami społecznymi, fundacjami, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami,
- promocja wartości materialnych oraz wartości niematerialnych, dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- wypracowanie systemu pomocy finansowej na zabytki, poprzez odpisy podatkowe, w tym usług turystycznych, z kar za zniszczenie i nieprawidłowe użytkowanie zabytków i z innych źródeł,
- prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony dziedzictwa na wszystkich poziomach szkół za szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych i idei małych ojczyzn,
- współpraca z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych w zakresie ochrony obiektów zabytkowych.

6.2. Podstawowe priorytety.

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw wspierających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Państwo realizuje swoje obowiązki względem zabytków między innymi za pośrednictwem organów samorządowych różnego szczebla. W tym względzie władzom gminy, przypisana została istotna rola w kreowaniu ochrony dziedzictwa kulturowego na podległych im terenach. Gminy z jednej strony są właścicielem dużej ilości dóbr kultury materialnej, z drugiej strony dysponują aparatem administracyjnym umożliwiającym prowadzenie właściwej polityki względem tej sfery życia publicznego.

Celem tego programu opracowanego w oparciu o gminną ewidencję zabytków jest stworzenie całościowej i wieloletniej strategii ochrony zabytków znajdujących się na terenie gminy Chynów realizowanej w 4 - letnich cyklach - etapach, środkami optymalnymi, dostępnymi przez gminę, zarówno prawnymi (zapisy dotyczące ochrony zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego) jak też finansowymi (przeznaczenie

pewnej części budżetu gminy na ochronę zabytków). Kierunek podejmowanych przez gminę działań, mających na celu szeroko pojętą ochronę dziedzictwa kulturowego, określa gminny program opieki nad zabytkami.

6.3. Działania związane z ochroną zabytków leżących na terenie gminy

1. Przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do absorpcji programowych funduszy Wspólnoty Europejskiej.
2. Przygotowanie aktualnych informacji o możliwościach pozyskiwania środków finansowych z zakresu ochrony zabytków (Ministerstwo Kultury, Wojewódzki Konserwator Zabytków, Fundusz Kościelny, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Zwolnienia z podatku VAT). Pomoc mieszkańcom gminy w wyszukiwaniu i pisaniu programów na pozyskiwanie środków finansowych z funduszy unijnych.
3. Podjęcie stosownej uchwały przez Radę Gminy o udzielaniu dotacji na prace remontowe i konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków (dotacje mogą być udzielane osobom posiadającym tytuł prawny do zabytku znajdującego się na terenie gminy i wykazą się wkładem własnym na wykonanie prac).
4. Prowadzenia książki budowlanej obiektu przez właścicieli.
5. Udostępnienie do naukowego badania i dokumentowania zabytku.
6. Prowadzenie prac konserwatorskich restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku.
7. Zabezpieczenie i utrzymanie zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie.
8. Korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.
9. Popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.
10. Aktualizacja ewidencji gminnej po dwóch latach obowiązywania programu, polegająca na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących i gruntownie przebudowanych (zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, skucie wystroju elewacji itp.) oraz wprowadzeniu nowych obiektów, dotąd nieobjętych ewidencją, a posiadających wartości zabytkowe, ważne dla kulturowej tożsamości regionu.

6.4. Wdrożenie programu

W realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wykorzystane zostaną instrumenty ogólne określone w programach rządowych i wojewódzkich, w tym w Krajowym Programie Opieki nad zabytkami oraz w innych dokumentach o charakterze planistycznym i strategicznym, a także narzędzia i środki własne Gminy oraz partnerów uczestniczących w realizacji Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora zabytków, państwowych i samorządowych instytucji kultury, jednostek samorządu terytorialnego, kościołów oraz organizacji pozarządowych.

Powodzenie realizacji programu wymaga współdziałania Wójta zarówno z jednostkami samorządu położonymi na terenie powiatu, województwa tak również z organizacjami poza rządowymi Stowarzyszeniami zajmujących się ochroną zabytków.

Zakłada się, że cele określone w gminnym programie opieki nad zabytkami będą osiągalne w wyniku:

- wspólnego działania władz gminy z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i jednostkami samorządu terytorialnego na bazie związków o charakterze programowym (np. porozumienia, umowy, wspólne podmioty).
- inicjatywy własnej władz powiatu.

7. Instrumenty finansowe

System finansowania ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest dość skomplikowany. Najogólniej źródła finansowania tej sfery można podzielić na:

- źródła publiczne (budżet państwa, budżety jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, środki Unii europejskiej, inne źródła zagraniczne),
- źródła prywatne (środki osób fizycznych, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp.).

Finansowanie gminnego programu opieki nad zabytkami będzie realizowane z wykorzystaniem środków z wielu źródeł. Będą to zarówno środki budżetowe jak i fundusze strukturalne, a także środki prywatne.

8. Podsumowanie

Poprzez prowadzenie właściwej polityki władze samorządowe mogą i powinny wytyczać oraz kreować właściwe postawy obywateli wobec zachowanego dziedzictwa. Do najważniejszych zadań w tym względzie należy:

1. Edukacja mieszkańców w zakresie konieczności ochrony miejscowego dziedzictwa kulturowego. Propagowanie idei poszanowania lokalnej specyfiki budowlanej i zachowania ciągłości tradycji. Wskazane są takie inicjatywy jak organizowanie spotkań dla ludności z pracownikami służb konserwatorskich, tworzenie ścieżek edukacyjnych dla młodzieży szkolnej, mające na celu uświadomienia roli zabytków w krajobrazie kulturowym. Mogą temu służyć dydaktyczne ścieżki turystyczne, np. szlak ginących zawodów. Wskazywanie i promowanie najlepszych realizacji inwestycji związanych z zabytkami.
2. Administracyjne egzekwowanie rygorów określonych między innymi w planach zagospodarowania przestrzennego, głównie w zakresie wysokości zabudowy jej charakteru i funkcji, a także ochrony wyznaczonych obszarów i budynków. Ważną rzeczą jest również skuteczna egzekucja prawa budowlanego, a co za tym idzie walka z samowolami budowlanymi. To właśnie prawdopodobnie samowole budowlane przyczyniły się do utraty cech zabytkowych przez znaczną część budynków. Należą do nich głównie wymiany okien, najczęściej wiążące się z poszerzeniem otworów, zmiany kształtu dachu, dowolny dobór poszycia, zbijanie tynków i docieplanie kosztem podziałów architektonicznych wystroju.
3. Ochrona i promocja odrębnych cech lokalnych, pielęgnacja tradycji oraz poszanowanie dla technicznego i przemysłowego dziedzictwa gminy.
4. Rozwój i promocja walorów turystycznych, z wykorzystaniem w tym celu obiektów zabytkowych, a w szczególności zespołów rezydencjonalno - folwarcznych.
5. Monitoring umów dotyczących sprzedaży zabytków osobom i przedsiębiorstwom prywatnym, pod kątem realizacji zobowiązań tych podmiotów względem zakupionych obiektów.
6. Wykorzystanie zabytkowych zasobów gminy do aktywizacji gospodarczej np. w obszarze turystyki i rekreacji.
7. Współpraca ze służbami konserwatorskimi województwa.

8.1. Zakres ochrony konserwatorskiej dla obiektów ujętych w rejestrze zabytków:

Wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne związane z tymi obiektami wymagają pozwolenia Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

8.2. Zakres ochrony konserwatorskiej dla obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków:

wymaga zachowania: bryły obiektu i dachu co do kształtu i materiału, podziałów w elewacji, wystroju architektonicznego, stolarki okiennej i drzwiowej co do wielkości, kształtu, wewnętrznych podziałów oraz detalu ozdobnego. Dopuszcza się stosowanie nowych technologii wewnątrz obiektu.

Wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne związane z tymi obiektami, wykraczające poza wyżej wymieniony zakres, wymagają uzgodnienia z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ustala się następujące zadania, które powinny być uwzględniane przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, wspierające właścicieli lub posiadaczy zabytków, wynikające z ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a mianowicie:

1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
2. Wyeksponowania poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
3. Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
4. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
5. Realizacji przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Przewodniczący Rady Gminy:
Jan Stankiewicz

